

IHMISOIKEUSAKTIVISTI VAIKUTTAÄ INHIMILLISEN MAAILMAN PUOLESTA

Teologian tohtori Petri Merenlahti (39) tutkii leipätyökseen Raamatun historiaa Helsingin yliopiston eksegetiikan laitoksella. Hänet valittiin ensimmäisenä suomalaisena Amnestyn kansainväliseen johtokuntaan elokuussa 2005. Sitä ennen Petri oli toiminut Amnestyn aktivistina toistakymmentä vuotta, siitä 3 vuotta Suomen osaston puheenjohtajana Petri Merenlahtea jututti Raila Pirinen

RP: Mikä on Amnesty?

PM: Amnestyn toiminta sai alkunsa yhdestä kokemuksesta vuonna 1961. Brittiläinen asianajaja Peter Benenson luki työmatkallaan sanomalehdestä, että joukko portugalilaisia opiskelijoita oli saanut tuomion pelkäästä siitä syystä, että he olivat kohottaneet maljan vapaudelle. Tämä järkytti häntä kovasti ja hän päätti tehdä jotakin. Benenson ajatteli ensin mennä protestoimaan lähetystön eteen, mutta ajatteli sen olevan hyödytöntä. Sen sijaan hän meni ST: MARTIN IN THE FIELDS -kirkkoon miettimään mitä tehdä ja sai siellä oivalluksensa kansainvälisestä vetoamuskampanjasta.. Hän päätteli, että jos eri ihmiset ympäri maailmaa vetoaisivat portugalilaisopiskelijoiden puolesta, niin tällä saattaisi olla jotain vaikutusta. Hän kirjoitti ideastaan lehtiartikkelin ja pyysi ihmisiä ottamaan yhteyttä ja vetoamaan näiden ihmisten puolesta. Ja hyvin lyhyessä ajassa tuhannet ihmiset ottivat yhteyttä ja silloin syntyi Amnesty.

- Amnesty on kiinnostava järjestö, koska se on kehittynyt niin paljon. Se on lähtenyt liikkeelle yhdestä yksittäisestä kampanjasta, jonka yksi ihminen polkaisi liikkeelle. Meillä on nyt maailmanlaajuisesti yli 1,8 miljoona jäsentä yli 150 maassa. Tänä päivänä me olemme aika iso kansainvälinen toimija. Yhtäältä perusrakenteen ja koon kautta ja myös maineen kautta. Se näkyy siitä, että Amnestyn raportteihin luotetaan ja kampanjat tiedetään tehokkaiksi ja me nautitaan jonkin sortin arvostusta. Amnestyllä on myönnetty sekä Nobelin rauhanpalkinto (1977) että YK:n ihmisoikeuspalkinto (1978).

RP: Mitkä ovat Amnestyn tavoitteet?

PM: Ensinnäkin se, että vaikuttamisen pitää olla sellaista ettei se ole vaikuttamista vaikuttamisen itsensä takia, vaan että sillä saadaan jotain aikaiseksi. Muuten se on turhaa. Mutta vaikuttamisen pitää olla sellaista, että kuka tahansa voisi periaatteessa osallistua. Se on sillä tavalla avointa kansalaisvaikuttamista, että oli ihmisen tilanne mikä tahansa, hän voi tehdä jotain. Jos ei muuta, niin osallistua yhteen kampanjaan.

RP: Tarkoittaako tämä sitä, että on helpompaa osallistua kansalaisjärjetön kuin esimerkiksi edustuksellisen demokratian toimintaan?

PM: Parhaimmillaan kansalaisjärjestöt ovat oikeasti politiikan jokamiesluokkaa. Ne on tehty niin, että kuka tahansa voi niiden kautta vaikuttaa. Jos kansalaisjärjestö on oikein hyvin

onnistunut, se tarkoittaa sitä, että jos ihmisillä on aikaa 1 minuutti, hän voi olla mukana toiminnassa. Tai jos hänellä on aikaa 10 vuotta, niin silloin hänellä on mahdollisuus olla mukana hyvin pitkään. Yksilöiden elämäntilanteesta riippuen kansalaisjärjestötoiminta antaa mahdollisuuden toimia monella tavalla.

RP: Millaisista ihmisistä tulee ihmisoikeusaktivisteja?

PM: Sellaisista, joita jokin asia koskettaa henkilökohtaisesti. Tai se koskettaa joitakin heidän läheisiään. Tämä on ehkä tavallisempaa muualla päin maailmaa kuin meillä täällä Suomessa. Meillä on tyypillisesti kyse sellaisista ihmisistä, jotka reagoivat maailman tapahtumiin ja alkavat tuntea solidaarisuutta ja sympatiaa niitä kohtaan, joiden ihmisoikeuksia rikotaan. Sitten on tietysti niitä, jotka tulevat mukaan sosiaalisten suhteiden kautta. Toisin sanoen he tuntevat jonkun, joka pyytää mukaan toimintaan.

RP: Miten itse menit mukaan?

PM: Mulle herätyskokemus tapahtui entisen Jugoslavian sodan aikana. Alkoi tuntua, että mä olin nähnyt Radovan Karadzicin naamaa tarpeeksi kauan. Tuli sellainen tunne, että jotain täytyy tehdä. Ja mulla oli myös sellainen tunne, että jotain myös voi tehdä. Se on se kokemus, mikä inspiroi ja silloin se toiminta alkaa itse asiassa vetää.

RP: Onko niin, että meitä olevat lähellä kriisit koskettavat enemmän kuin esimerkiksi Pakistanin maanjäristys, jossa ei ollut mukana länsimaalaisia?

PM: Jossakin mielessä tämmöisessä toiminnassa on kyse myötätunnosta, samaistumisesta. Ilmeisesti on niin, että ihmisen on helpompi samaistua ihmiseen, joka on häntä lähempänä. Jollain tavallahan tämä nähtiin tsunami-katastrofissa, joka sai aikaan valtavan auttamishyökyn. Tsunamin aikoihin käytiin myös keskustelua siitä, että kunpa sama reaktio saataisiin aikaan Afrikan sotien ja katastrofien avulla. Nehän aiheuttavat vähintään yhtä laajaa tuhoa ja ne olisivat jopa ennalta ehkäistävässä. Tämä on kansalaisjärjestöille iso haaste tässä globalisoituvassa maailmassa: miten myötätunto saataisiin toimimaan siten, että se todella toimisi kaikkien ihmisten hyväksi.

RP: Pakistanin maanjäristys ei synnyttänyt auttamishyökylä. Mitkä ovat Amnestyn toimet?

PM: Sama pätee Kongon tasavaltaan ja moniin muihin maihin. Amnestyn kaltaiset järjestöt yrittävät antaa ihmisoikeusloukkauksille ja inhimilliselle hädälle kasvot. Amnestyssä puhutaan ihan oikeiden ja todellisten ihmisten tarinoista, joilla on kasvot ja joilla on nimi. Parhaimmillaan yksilölle samaistumisen tekee helpommaksi, kun hän ymmärtää, että kysymys on samanlaisista ihmisistä kuin hän itsekkin on: niillä on oma elämä, sukulaiset ja elämäntilanne. Kyse on siis ihmisistä eikä siellä jossakin kaukana olevista massoista, jotka viime kädessä on numeroita.

RP: Onko helpompi puuttua epädemokraattisten maiden ihmisoikeusrikkomuksiin kuin sivistysvaltioissa annettaviin kuolemantuomioihin?

PM: Niin kauan kun on yksikin ihminen, jonka oikeuksia loukataan ja joka on avun tarpeessa, niin kauan tietysti Amnestyn kynttilä palaa. Toi kysymys järjestelmistä on sinänsä mielenkiintoinen, mutta lähtökohtana on, että ihmisoikeudet ovat yleismaailmallisia. Ja oikeastaan ihmisoikeuksista voi puhua ainoastaan yleismaailmallisina. Jos ne eivät ole jokaisen

ihmisen oikeuksia riippumatta siitä onko hän mies tai nainen, musta tai valkoinen, kristitty tai muslimi, elääkö hän demokraattisessa järjestelmässä tai jossain muussa, ne eivät ole ihmisoikeuksia, jos ne ei kuulu kaikille. Ne ovat jonkun ryhmän oikeuksia. Yhteiskuntajärjestelmästä riippumatta valtiot ovat sitoutuneet noudattamaan ihmisoikeuksia kansainvälisessä oikeudessa ja niillä on myös velvollisuus toimia niin.

RP: Tämähän ei useinkaan toteudu...

PM: Tällä hetkellä kaikkien huolestuttavin trendi on se, että ihmisoikeudet ja turvallisuus yritetään asettaa jollakin tavalla vastakkain. Toisin sanoen jotta valtio voisi taata kansalaistensa turvallisuuden, se joutuu toisinaan tinkimään ihmisoikeuksista. Se on tavallaan ristiriitainen ajatus. Jos turvallisuus merkitsee sitä, että ihmisoikeudet eivät toteudu tai jos ihmisellä ei niitä oikeuksia ole, niin hänet voidaan pidättää mielivaltaisesti tai jos häntä voidaan kiduttaa. Mikä on turvallisuuden sisältö, jos ihminen ei ole oikeuksien ja lain suojaama?

RP: Kulkevatko suvaitsevaisuus ja ihmisoikeudet käsi kädessä?

PM: Suvaitsevaisuus ei voi tarkoittaa sitä, että joidenkin ihmisten oikeuksia rikotaan. Meillä on tilanteita, joissa ääriryhmät käyttävät sanavapautta hyväksi julistaakseen sellaista viestiä, että jollakin toisella ihmisryhmällä ei ole oikeutta. Silloin joudutaan tekemään rajankäyntiä. Sananvapauskin on luonnollisesti arvo. Mutta jos tällä sanomisella on avoimesti se tarkoitus, että sillä pyritään vahingoittamaan toisia ihmisiä ja että sanomisella on myös väistämättä sellaiset seuraukset niin silloin on ikään kuin arkijärjellään ihan selvää, että sellaista toimintaa ei voi suvaita.

RP: Taistelet inhimillisen maailman puolesta. Pitäisikö ensin siivota omat nurkat?

PM: Siinä on musta periaatteellinen ja käytännöllinen puoli. Periaatteellinen puoli tulee aika paljon sen idean kautta, että ihmisoikeudet kuuluvat kaikille. Näin ymmärrettynä kansainvälisyys tai globaalisuus ovat osa aatetta. Se tuo mukanaan sen näkökulman, että ihmiset on kiinnostuneita kaikkien ihmisten oikeuksista. Toinen on ihan puhtaasti käytännöllinen tai ihan taktinen,...se ajatus jolla jotakin saadaan aikaiseksi, on maailmanlaajuinen toiminta ja se viime kädessä tarkoittaa sitä, että kaikkien asiat tulee hoidettua, myös ne oman pihan asiat. Jos jokainen yrittää ratkoa ne yksin omalla kotipihallaan, niin niiden toteuttaminen on joskus hankalaa. Esimerkiksi portugalilaisia ei olisi saatu samassa aikavälissä vapaaksi, jos koko maailma ei olisi kiinnostunut heidän tilanteestaan. Viime kädessä auttamisesta on kysymys kansainvälisestä solidaarisuudesta.

RP: Onko mielestäsi kansalaisjärjestössä vaikuttaminen pyyteetöntä, jossa oma "näkyvyys" ei merkitse mitään?

PM: Mä näkisin kuitenkin, että pohjalla on vilpittömiä tunteita, sellaisia kuin myötätunto, vakaumus ja oikeudentaju. Itse asiassa me ollaan tutkittu vaikuttamista ja aktivismia. Esimerkiksi sitä, miten yksilön osaaminen, taidot ja vaikutusmahdollisuudet tällaisessa liikkeessä kehittyvät. Parhaiten ne kehittyvät sellaisilla ihmisillä, jotka ovat kiinnostuneita itsensä kehittämistä myös oman itsensä takia ja monesti nämä ihmiset tekevät myös kaikkein tehokkainta työtä. He ovat ihan aidosti kiinnostuneita vakaumuksestaan, mutta he ovat kiinnostuneita myös itse oppimaan asioita, saamaan siitä jotakin, kehittämään omia valmiuksiaan. Tämä hyödyttää heitä itseään ja liikettä, mutta myös muita ihmisiä.

RP: Olet ollut Amnestyn toiminnassa mukana melkein parikymmentä vuotta. Miten se näkyy sinun arjessa?

PM: Kun on ollut vähän pidemmän siivun mukana, on ollut mahdollisuus itsekin oppia aika paljon asioita ja käytännön taitoja. Esimerkiksi pitkän tähtäimen suunnittelua, strategian tekemistä ja toimintasuunnitelman tekemistä. Sen miettimistä, miten tehdään tuloksekkaita kampanjoita. Amnesty on ollut hirveän hyödyllinen korkeakoulu suorastaan, varsinkin tällaiselle akateemiselle norsunluutornissa työskentelevälle tutkijalle. Minun leipätyöni on kiehtova, mutta siitä ei välittömästi ole konkreettista hyötyä ihmiskunnalle. Ja sitten taas Amnestyssä pystyn tekemään työtä, joka hyvin konkreettisesti hyödyttää ihmisiä ja itseäni, jos katsotaan valmiuksia kehittyä ihmisenä ja käytännön työntekijänä..

- Peruskokemus on ehkä se, että on tunne, että aina voi tehdä jotakin. Ajatusta, että mitään ei voi tehdä, olen vähitellen lakannut hyväksymästä. Aina on asioita, joita voi tehdä. Jos mukana on useampi ihminen, niin pystyy tekemään paljon enemmän. Ja jos pystyy organisoitumaan ja saamaan muita ihmisiä mukaan, pystyy tekemään vielä enemmän. Musta tuntuu, että olen oppinut katsomaan maailmaa sillä tavalla. Sitä ei kovin helposti mene epäkohtien ohi, vaan yhä enemmän sitä asettaa itselleen kysymyksiä, mitä asialle voi tehdä.

RP: Mistä sinä saat voimavaroja vaikuttamis- ja auttamistyöhön?

PM: Helpottaa, kun tietää, että asialle voi kuitenkin tehdä jotakin. Myös helpottaa, että asioiden kanssa ei ole yksin. Meillä on ympärillä erilaisia järjestöjä ja vakaumuksellisia ihmisiä, jotka toimivat asioiden puolesta yhteistyössä ja järjestäytyneesti tietyn työnjaon mukaan. Se tarkoittaa sitä, että kokemukset eivät tunnu niin uuvuttavilta "minä yksin olen kaikkea tätä vastassa." -tyyliin. On olemassa ymmärrys siitä, että mä en ehkä voi tehdä kuin sen tietyn pienen osan, mutta se pieni osa on osa isompaa kokonaisuutta, josta voi tulla paljon vaikuttavampi toiminta kun se kaikki lyödään yhteen.

RP: Miten sinä näet ihmisoikeuksien tilanteen Suomessa ja muualla maailmassa?

PM: Periaatteessa Suomessa positiivista kehitystä on tapahtunut ulkopoliitikassa, jossa ihmisoikeudet ovat tulleet hyvin keskeiseksi osaksi tavalla, joka tuntuu ihan hyvältä. Vielä muutama kymmenvuosi taaksepäin saatettiin ajatella, ettei ihmisoikeuksien edistäminen kansainvälisesti ole minkään yksittäisen valtion asia.

- Toisaalta kysymyksiä herättävät tietyt sisäpolitiikan piiriin kuuluvat asiat. Jos katsotaan meidän ulkomaalaispolitiikan kehittämistä tai naisiin kohdistuvan väkivallan vastaista työtä. Paradoksaalista on se, että se on sitä oman pihan hoitamista, joka joidenkin mielestä pitäisi hoitaa ensin. Tässä olen ihan samaa mieltä, että myös täällä pitäisi asioiden hoitua.

- Kansainvälisesti on mielenkiintoista, että jossakin vaiheessa kylmän sodan päättymisen jälkeen tuntui, että ihmisoikeuksista vallitsi konsensus. Kaikki oli sitä mieltä, että ihmisoikeus on arvo. Mutta ei mennyt kovin kauan siitä, kun ihmisoikeuksista tuli uhanalaisempia kansainvälisesti kuin koskaan aikaisemmin pitkää aikaan. Se on mielenkiintoinen käänös. Yksilötasolla juuret voivat olla kumpaankin suuntaan: siihen ettei välitetä kuin omista asioista tai siihen, jossa ajatellaan että jokainen yksilö voi tehdä jotakin. Toisin sanoen vaikuttaminen ei kuulu pelkästään virkamiehille ja poliittisille päättäjille.

RP: Miten ihmisoikeuksien käy globalisaatiossa?

PM: Globalisaatio sinänsä on fakta: maailma pienenee eikä vähiten siksi, että tiedonkulku lisääntyy valtavasti. Me ollaan vääjäämättä menossa kohti tämmöistä kasvavan kansainvälisen

yhteistyön maailmaa, jossa rajoilla on yhä vähemmän merkitystä. Oleellinen kysymys on tietysti, kenen ehdoilla globalisaatio tapahtuu. Jotta kehitys tapahtuisi oikeudenmukaisesti, sen pitäisi tapahtua säädellysti. Samalla tavalla kuin meillä on ollut oikeusvaltiojärjestelmä, joka on taannut ihmisille perusoikeudet. Yhtä lailla myös kansainvälistä järjestelmää pitäisi pystyä säätelemään niin, ettei maailmassa toteudu vahvemman oikeus eikä mielivalta. YK:n piirissä on prosessi, jossa yritetään saada kansainvälisesti sitovia pelisääntöjä yritysten toimintaan, mikä on minusta erinomainen esimerkki siitä, mihin kehityksen pitäisi mennä ja mihin se vääjäämättä myös menee. Vaikea kuvitella että pidemmän päälle olisi kenenkään etu, ettei ole olemassa reiluja pelisääntöjä.